

Yleistajuisesti kolmikymmenvuotisesta sodasta

Olli Bäckström: Polttolunnaat. Eurooppa sodassa 1618–1630. SKS 2013. 558 s. ISBN 978-952-222-394-4.

Kolmekymmenvuotinen sota on Euroopan historian merkittävä vaihe, jonka katsotaan usein alkaneen keisarillisen neuvosten jäsenten murhayrityksestä. Teoksessaan Olli Bäckström tarkastelee konfliktin ensimmäistä kahtatoista vuotta, jotka hänen avainteesinsä mukaan olivat erillinen kokonaisuus. Hän nostaa sodan alkuvaiheen epäsymmetrisyyden sen keskeiseksi piirteeksi ja myös rinnastaa sen nykyisiin epäsymmetrisiin konflikteihin. Näkökulma on poikkeava, koska yleensä suomalaisessa historiankirjoituksessa on keskitytty kuvaamaan kolmikymmenvuotista sotaa Ruotsin liittyttyä siihen Kustaa II Aadolfin johdolla. Ruotsi-fokuksen puute laajentaa kuvaa ja alleviivaa sodan luonnetta nimenomaan keskieurooppalaisena konfliktina. Tämä on jo itsessään piristävää.

Teoksen laaja, suorastaan ensyklopedinen ote kuvaa erityisesti Pyhää saksalais-roomalaista keisarikuntaa sen värikkäässä moninaisuudessa. Bäckström onnistuu hyvin valottamaan keisarikunnan tavatonta nimenmutkaisuutta, aikaa ennen kansallismielisyyttä, ja kiistan eri osapuolten moninaisia, ei vä-

ten uskonnollisia, intressejä. Tässä keisarikunnassa esimerkiksi Holsteinin herttua Kristian, keisarin vasalli ja henkilö, jolla oli merkittäviä intressejä keisarikunnan sisäisessä politiikassa, oli samalla Kristian IV, Tanskan kuningas. Keisarillisen vaapaakaupungin Metzin asukkaat puolestaan tunnustautuivat myös Ranskan kuninkaan alamaisiksi.

Sodankäynnin luonteen tai lähinnä sotaa käyvien toimijoiden moninaisuudesta piirtyy selkeä kuva. Perinteisestä 1900-lukulaisesta sotakäsityksestä eroavina aseellisen voiman käyttäjinä nousevat esille muun muassa kaupalliset toimijat. Esimerkiksi alankomaalainen Itä-Intian kauppakomppania VOC (*Verenigde Oostindische Compagnie*) ajoi intressejään myös asevoimin. Havainto on mielenkiintoinen nykyaikana, jolloin suuryrityksillä on alati enemmän resursseja ja intressejä – myös konfliktialueilla. Kauppakomppaniat saattoivat ajaa etujaan asevoimin, mutta sodankäynnille leimaa antavien piirre olivat polttolunnaita vaatineet yksityisarmeijat, joiden toiminta perustui aseellisten palvelujen myymiseen milloin millekin konfliktin osapuolelle. Kyseessä eivät olleet pelkästään yksittäiset palkkasoturit tai palkkasoturijoukot vaan valtavat armeijat, sodankäyntiin erikoistuneet suuryritykset. Nämä armeijat olivat kenties instrumentteja kulloisenkin palkkaajansa poliittisten tarkoituksien ajamisessa, mutta niiden omaa toimintaa ohjasi ennen kaikkea ansaintalogiikka. Sota oli niiden olemassaolon ehto, markkinaympäristö, joka takasi toimeentulon. Ilmiö, joka jossain määrin hakee vertailukohtia myös tästä päivästä, jossa eri puolilla maailmaa yhä useampia aikaisemmin yksinomaan valtiollisille asevoimille kuuluvaksi katsottuja tehtäviä ulkoistetaan yksityisten yritysten huoleksi.

Sotatantereiden eri osapuolten toimintalogiikan erot toivat oman

mausteensa selkkaukseen. Esimerkiksi käytäntö, jossa sotilasurakoitsijalle maksettiin värväyksen ja kotiuttamisen yhteydessä lo jo itsessään uusia konflikteja. Palkkaajat yrittivät päästä eroon omista palkka-armeijoistaan ja siirtää maksun hetkeä löytämällä uusia kohteita, joihin ne suunnata. Sodasta puuttuivat clausewitziläiset ratkaisutaistelut. Sen sijaan sota eteni laajana epäsymmetristen konfliktien kirjona, joka ulottui valtamerille asti. Merellisessä ympäristössä yksityisyrityksellisyys tuli esille erityisesti kaappareiden muodossa, mutta myös maa-alueita hallinneet merirosvot olivat osa konfliktin kuvaa. Yksityisarmeijoilla oli siis vahvasti konfliktia ylläpitävä logiikka, maailmalla nykyään riehuvat alueelliset konfliktit sotaherroineen ovat vain osa jatkumoa.

Teoksen ansio on tapa, jolla se lähestyy kolmikymmenvuotista sotaa suomalaisen historiankirjoituksen kannalta tuoreesta näkökulmasta. Samalla se onnistuu avaamaan mielenkiintoisia näkymiä ajan sodankäynnin luonteeseen – oli kyse toimijoiden monimuotoisuudesta tai siitä kuinka konflikti edesauttoi valtiollisen rahatalouden uudistamista. Kirjan tavaton laajuus ja deskriptiivinen, kronologisesti etenevä, tapahtumaorientoitunut ote tekee siitä kuitenkin haastavan luettavan. Henkilöiden, motiivien, paikkojen ja ruhtinas-kuntien kavalkadi on loppumattoman tuntuinen ja monipolvinen. Ilman pohjatietoja ja kiinnekohtia voi teos puuroutua, joskin lopun epilogi tarjoaa mielenkiintoista pohdintaa. Valittu esittämisen tapa ei myöskään tuo esille lähteiden ongelmia tai tulkinnallisia erimielisyyksiä, Bäckströmin kolmikymmenvuotisen sodan vuodet rullaavat eteenpäin ilman tämän tyypistä keskustelua. Onneksi kirjassa on lähdeviitteet ja lähdeluettelo lisäämässä sen arvoa.

Polttolunnaat on sujuvasti kirjoitettu ja suurelle yleisölle suunnat-

tu. Teos maalaa mielenkiintoisen kuvan siitä, kuinka sattumanvaraisenoloisesti böömiläisten kapina laajeni sodaksi, joka ravisteli eurooppalaisen maailman perusrakenteita.

JOONAS SIPILÄ